

ABORDARI PRACTICE ALE ACTIVITĂȚII DE CONSILIERE PSIHOPEDAGOGICĂ

Valeria PASCARU-GONCEAR

Universitatea de Stat din Moldova

Analizând literatura de specialitate și documentele de politică educațională care fundamentează sectorul consilierii psihopedagogice, putem menționa că necesitatea activităților de consiliere psihopedagogică în instituțiile de învățământ reprezintă o realitate relativ recentă pentru câmpul preocupărilor de specialitate, deși tot mai multe instituții la nivel internațional au identificat diferite modalități de realizare a acestora.

Cuvinte-cheie: *consiliere psihopedagogică, consiliere școlară, competențe de consiliere psihopedagogică, cadre didactice, sistem educațional, formare profesională.*

PRACTICAL ABORDATION OF PSYCHO-PEDAGOGICAL COUNSELING ACTIVITY

Analyzing the literature of specialty and the documents of educational politic which substantiates the psycho-pedagogical counseling sector, we can mention that the necessity that the psycho-pedagogical counseling in the educational institution, represents an recent relative reality for the specialized field concerns, even if more and more institution at an international level, indentify different ways of its realization.

Keywords: *psycho-pedagogical counseling, educational politic, school counseling, psycho-pedagogical counseling competence, teachers, professional formation.*

Programele de reformă actuale desemnează mutații de ordin sistemic vizând aspecte ale politicii educaționale universitare, concepția generală și conținuturile învățământului, structurile instituționale și modul de organizare a acestora, în funcție de un model educațional nou, care implică centrarea pe noi paradigme și, în consecință, presupune noi finalități și obiective.

De obicei, activitatea de consiliere psihopedagogică în instituțiile de învățământ are un caracter voluntar, preponderent centrată pe individ. Mai mult, în lipsa unui cadru de referință general agreat în ceea ce privește standardele de pregătire profesională a cadrelor didactice în acest sens, conținuturile formării și strategiile de realizare a activităților de consiliere psihopedagogică, modalitățile de organizare instituțională în țările europene și în SUA sunt dintre cele mai diferite.

În SUA, Asociația Americană pentru Consiliere Psihoedagogică (ASCA), în scopul de a asigura stabilitatea priorităților privind consilierea școlară, a dezvoltat, în anul 2003, un model național care să ofere orientări coerente și complete atât pentru programele de consiliere școlară, cât și pentru activitatea consilierilor școlari profesioniști (cărora le sunt atribuite sarcini și responsabilități specifice).

Aplicarea sistematică a Modelului Național ASCA cuprinde 4 componente interdependente: fundamentul, sistemul aplicativ, sistemul administrativ și responsabilitatea.

Fundamentul este compus din:

- a) convingerile și filosofii împărtășite de întreg personalul;
- b) o declarație de misiune care evidențiază scopul programului și care se aliniază la misiunea școlii.

Sistemul aplicativ implică patru metode necesare pentru aplicarea sistematică a programului de consiliere școlară la nivelul tuturor elevilor. Prima metodă o reprezintă curriculumul de orientare, format din lecții de clasă structurate, care oferă cunoștințe și competențe adaptate nivelului de dezvoltare, de la grădiniță și până la clasa a XII-a. A doua metodă este cea de planificare individuală a activităților elevilor, în cadrul căreia consilierii școlari profesioniști consultă fiecare elev în parte pentru a-l ajuta să identifice obiectivele și planurile de viitor. A treia metodă este reprezentată de servicii care satisfac nevoile imediate ale elevilor prin consiliere, consultare, sesizare, mediere sau furnizare de informații. Metoda a patra a sistemului aplicativ este cea de sprijin prin intermediul sistemelor administrative ale programului de consiliere în ansamblu.

Sistemul administrativ, cea de-a treia componentă a modelului național ASCA, reunește procese organizaționale pentru asigurarea faptului că programul de consiliere este aliniat la nevoile școlii. Acordurile privitoare la organizarea și obiectivele programului de consiliere școlară sunt negociate cu directorii de școală. De asemenea, este stabilit un consiliu consultativ format din elevi, părinți, profesori, consilieri, directori și membri ai comunității, în scopul analizării rezultatelor programului de consiliere și formulării de recomandări.

Datele sunt folosite în a decide ce activități sunt necesare pentru încurajarea dezvoltării academice, personale/sociale, precum și perspectivelor de carieră ale elevilor. Sunt elaborate, în același timp, planuri de acțiuni pentru obținerea competențelor și rezultatelor dorite. Aceste planuri de acțiuni descriu în detaliu competențele urmărite, componentele activității, datele care indică necesitatea activității și desfășurarea ei în timp, partea responsabilă, metodele de evaluare, dar și rezultatul așteptat. Consilierii școlari trebuie să aloce contactului direct cu elevii 80% din timpul de lucru. Sarcinile lor se limitează la aplicarea programului și urmăresc aproape exclusiv servicii de consiliere. Elevii, părinții, profesorii și directorii cunosc programul de lucru al consilierilor școlari, acesta fiind publicat și accesibil tuturor persoanelor interesate.

Responsabilitatea, cea din urmă componentă a modelului american, se referă la responsabilizarea consilierilor școlari profesioniști prin folosirea datelor ce corelează activitățile școlare de consiliere cu rezultatele elevilor. Rapoartele de rezultate asigură faptul că programele au fost puse în aplicare, au fost analizate privind eficacitatea și au fost modificate în scopul perfecționării activității și programului. Atât rapoartele imediate, cât și cele intermediare sau pe termen lung sunt aduse la cunoștința părților interesate. Standardele de performanță a consilierilor școlari sunt folosite pentru a evalua fiecare consilier școlar sau program de consiliere. În cele din urmă, sunt realizate audituri (bilanțuri) ale programelor care să orienteze acțiunile viitoare din cadrul programului.

Pentru a pune în aplicare programele școlare de consiliere, sarcinile și responsabilitățile consilierilor școlari trebuie să fie clar delimitate. Acestea includ, dar nu sunt limitate la:

- Implementarea de programe individuale academice centrate pe elev;
- Analizarea și explicarea testelor cognitive, de aptitudini sau progres individual;
- Consilierea elevilor cu probleme de perturbare comportamentală sau emoțională;
- Colaborarea cu profesorii în dinamizarea lecțiilor din curriculumul de orientare;
- Analizarea mediilor generale împreună cu testele de progres individual;
- Interpretarea datelor generale ale studenților;
- Consultarea cu profesorii privind gestionarea sălilor de studii;
- Colaborarea cu directorul școlii privind rezolvarea problemelor elevilor [7, p.867-872].

Consilierii școlari profesioniști predau lecții structurate, planificate cu grupuri mari de elevi pentru a satisface nevoile de dezvoltare ale acestora. Subiectele lecțiilor de orientare includ, de regulă, următoarele:

- Susținerea competențelor academice;
- Competențe organizatorice, de studiu, de îndeplinire a testelor;
- Capacități de înțelegere proprie și a celor din jur;
- Strategii de rezistență psihologică și capacități de gestionare a crizelor;
- Relații „inter pares” și aptitudini sociale eficiente;
- Comunicare, rezolvarea problemelor, luarea de decizii, rezolvarea conflictelor, precum și prevenirea agresiunii;
- Explorarea oportunităților și planificarea carierei;
- Educație privind abuzul de substanțe;
- Principiul multiculturalității și diversității [7, p.868-869].

Dat fiind faptul că le sunt încredințate numeroase responsabilități care solicită efort sporit, consilierii școlari profesioniști trebuie să se „reîmprospăteze” prin dezvoltare profesională și bună realizare personală. Participă în mod regulat la activități de dezvoltare profesională aderând la organizații profesionale (de ex., Asociația Americană pentru Consiliere Școlară și Asociația Americană de Consiliere), citind reviste de specialitate, participând la conferințe naționale și de stat, obținând instruire avansată prin intermediul seminarelor sau cursurilor postuniversitare sau punându-se sub supravegherea unui consilier școlar experimentat. Consilierii școlari profesioniști contribuie, de asemenea, la creșterea lor personală prin cultivarea relațiilor de familie, plecarea în vacanțe de odihnă și relaxare, întreținerea relațiilor de prietenie cu colegii, practicarea exercițiilor fizice regulate și alimentația sănătoasă, angajarea în ritualuri spirituale, cum ar fi rugăciunea sau meditația și lecturarea din pură plăcere [7, p.872].

În Spania, la nivel de legislație formarea profesională a cadrelor didactice constituie o prioritate în politica educațională a Guvernului spaniol. Ministerul Educației a inclus acest aspect extrem de important în planul de acțiuni pentru 2010-2011. Decretul 1147/2011 din 29 iulie pune accent pe necesitatea formării profesionale în sistemul educațional. Astfel, conform articolului 9 din Legea Organică 2/2006, din 3 mai, formarea

profesională este alcătuită dintr-un șir de acțiuni, la baza cărora stau cunoștințele temeinice inițiale completate prin activități de formare continuă la locul de muncă care să contribuie permanent la actualizarea competențelor profesionale ale cadrelor didactice, printre care și competențele de consiliere psihopedagogică.

La nivel administrativ, articolul 157h din Legea Organică 2/2006 din 3 mai prevede următoarele:

- Administrația va asigura cu resurse necesare serviciul de consiliere psihopedagogică.
- Administrația va ține cont de sugestiile și recomandările consilierilor psihopedagogici.

Administrația instituției va colabora cu echipa de consilieri în vederea organizării activităților de consiliere psihopedagogică.

Consilierul psihopedagog care activează în cadrul unei instituții nu se va limita la oferirea de consultanțe ocazionale, ci realizează mai multe activități.

- Diagnostic (aplicarea instrumentelor specifice de diagnosticare și autocunoaștere).
- Orientare educațională (tehnici pentru facilitarea învățării/dezvoltării personale).
- Dezvoltarea carierei;
- Consiliere psihopedagogică;
- Informarea (cunoașterea legislației în vigoare, a cerințelor pieței muncii, a posibilităților de angajare);
- Cercetare-dezvoltare comunitară (capacitatea de a stabili contact cu membrii comunității) [3, p.107].

Consilierul psihopedagog activează în instituții educaționale și școli de orice nivel, oferind servicii de consiliere individuală și de grup; organizează seminare pentru personalul instituției în scopul formării coeziunii de grup și al soluționării problemelor educaționale; lucrează permanent în sensul formării sale profesionale, deoarece pentru a deveni consilier psihopedagog este nevoie de studii, experiență vastă în domeniu, și de o formare profesională continuă. Pentru obținerea de performanțe este necesară o colaborare cu alți specialiști în domeniu în cadrul seminarelor permanente și susținerea Serviciilor Sociale, a echipelor specializate, a profesioniștilor de la centrele de orientare, a profesorilor universitari etc. [4, p.56].

În România, actualitatea și necesitatea consilierii psihopedagogice este determinată și de faptul că Direcția Generală Educație și Învățare pe tot Parcursul Vieții, aprobată de Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului din România (2010), a promovat programa pentru disciplina Consiliere psihopedagogică, care se adresează absolvenților facultăților de profil și profesorilor care se prezintă la concursul pentru ocuparea posturilor didactice/ catedrelor vacante din învățământul preuniversitar. Conținutul și structura programei sunt elaborate în așa fel încât să răspundă schimbărilor impuse de abordarea curriculară sistemică în realizarea procesului educațional. Pe lângă conținuturile științifice și cele de metodică a disciplinelor, programa vizează anumite competențe specifice profesorului în centre și cabinete de asistență psihopedagogică, competențe pe care acesta trebuie să și le dezvolte și probeze pe parcursul desfășurării activității didactice [6, p.119].

De asemenea, activitatea de consiliere psihopedagogică poate fi parte integrantă a activității de dirigenție. Conform ordinelor MedC nr.5286 și 5287/09.10.2006 de aprobare a programelor școlare pentru aria curriculară „Consiliere și orientare” și nr.5288/09.10.06 privind modalitatea de aplicare a acestora și prin „Scrisoarea metodică” a ISJ nr.610/24.10.06 se face următoarea precizare: ora de consiliere va înlocui vechea oră de dirigenție. Bugetul de timp alocat ei fiind de o oră pe săptămână și beneficiază de programe școlare proprii, pentru toate ciclurile de învățământ. Conform prevederilor legii, coordonarea activităților clasei de elevi se realizează de către diriginte, ales de către directorul unității de învățământ (respectând principiul continuității și al performanței), dintre cadrele didactice care predau la clasa respectivă. Meseria de diriginte presupune activități de suport educațional, consiliere și orientare profesională pentru elevii clasei pe care o coordonează în funcție de prevederile planului-cadru.

Calitatea de profesor consilier o pot avea doar cadrele didactice care au urmat / sau urmează un curs de formare în domeniul „Consiliere și orientare” certificat de instituții abilitate.

Certificare: Cursurile și seminariile / laboratoarele sunt prevăzute în programul de Master în Consiliere Psihopedagogică și vor conduce la acumularea unui număr de 120 de credite (ECTS) și la obținerea Diplomei de Master în Consiliere școlară și dezvoltarea carierei. Absolvenții vor primi o diplomă în limba română, pentru masterul de consiliere școlară și dezvoltarea carierei, precum și o diplomă de consilier și consultant în carieră de la NBCC International valabilă pentru Europa, Statele Unite ale Americii și celelalte țări din lume. Această diplomă va fi eliberată atât în limba română, cât și în limba engleză.

Misiunea acestui program de master este de a forma la cele mai înalte standarde de calitate consilieri școlari, consilieri și consultanți în carieră, pentru domeniile public și privat, care să contribuie la dezvoltarea

consilierii în școli, precum și la îmbunătățirea calității procesului de recrutare și dezvoltare a resurselor umane în organizații.

În Rusia, ordinul Ministerului Educației din 22 martie 2010, nr.200, înaintea standardele educaționale federale de stat cu privire la studiile superioare pentru pregătirea specialiștilor psihopedagogi în toate instituțiile de învățământ superior. În funcția de psihopedagog este angajat specialistul cu pregătire psihologică, psihopedagogică, de asemenea pedagogii cu o pregătire suplimentară specială de 1200 ore la facultate și cursuri de formare continuă în domeniul psihologiei copilului, psihologiei educației.

Specialistul în asistență psihopedagogică operează cu diverse metode de diagnostic, consiliere, corecție; are competențe de a analiza situațiile-problemă și de a-și proiecta activitatea în sensul depășirii acesteia, de implicare activă în soluționarea diverselor tipuri de probleme a tuturor participanților la procesul educațional (copii, părinți, pedagogi, administrație). Administrația instituției încurajează și susține activitatea specialistului psihopedagog prin participarea la seminarele și trainingurile organizate de către acesta, îi solicită ajutorul în diverse probleme educaționale, este receptiv la doleanțele și sugestiile acestuia cu privire la desfășurarea activităților de consiliere și dezvoltare personală a elevilor, îmbunătățirea procesului instructiv-educativ ș.a.

Problema consilierii psihopedagogice este considerată una de importanță majoră în țările preocupate de dezvoltarea tinerei generații. Această activitate, axată pe prevenire și intervenție, este realizată de către specialiști în vederea ameliorării și înlăturării dificultăților de ordin școlar. Astfel, cadrul didactic, indiferent în care arie de cunoaștere este specialist, având rolul de diriginte la clasă este abilitat să realizeze activități de consiliere psihopedagogică.

În comunicatul de la Maastricht din 14 decembrie 2004, privind viitoarele priorități ale cooperării europene consolidate în domeniul formării profesionale, s-a luat decizia de a fi elaborat un Cadru European al Calificărilor (EQF) flexibil și deschis care să devină o referință comună în sprijinul facilitării recunoașterii și transferabilității calificărilor din sistemul formării profesionale și al învățământului secundar și superior.

Una dintre funcțiile EQF necesare în vederea reducerii barierelor de acces la învățare este că se acordă atenție deosebită asigurării calității, validării învățării non-formale și informale, orientării și consilierii, precum și promovării competențelor-cheie.

Danemarca este una dintre puținele țări din Europa cu legislație specifică pentru consilierea educațională, care oferă totuși doar un cadru general pentru serviciile oferite de instituțiile educaționale, serviciile publice de ocupare a forței de muncă și alte autorități și agenții relevante.

În Germania, puterea și funcțiile guvernamentale sunt divizate prin Legea de bază între Guvernul federal și Landuri. Legislația educațională și administrarea sistemului educațional sunt în primul rând responsabilitatea Landului, deși politicile și practicile sunt armonizate prin intermediul Conferinței Ministerelor Educației și Afacerilor Culturale.

În Irlanda, Actul Educațional din 1998 cere școlilor să se asigure că „elevii au acces la orientare adecvată care să-i asiste în alegerile educaționale”, Departamentul Educației și Științei furnizând școlilor o alocație echivalentă pentru un consilier la fiecare 500 de elevi.

În Norvegia, noua reformă de competență oferă adulților dreptul de a avea acces la nivelurile de educație primară, secundară și superioară, dacă este necesar. În plus, reforma este preocupată de susținerea recunoașterii învățării non-formale, de asigurarea unei legături mai strânse între sistemul educațional și locul de muncă, locul de muncă fiind considerat drept context de învățare.

În Finlanda, Ministerul Educației deține responsabilitatea consilierii elevilor, iar autoritățile locale și instituțiile educaționale o organizează.

În toate aceste țări este necesară însă o bază legislativă cât mai elaborată, care să permită și să susțină dezvoltarea procesului de consiliere psihopedagogică și care să statueze o serie de aspecte importante, precum:

- modalitățile de înființare, organizare și funcționare a instituțiilor, publice sau private, care oferă consiliere psihopedagogică;
- calificările consilierilor, nivelul de pregătire și școlarizare al acestora și, mai ales, formarea lor continuă, în condițiile adaptării continue la schimbările societății;
- relația dintre diverse instituții și niveluri de consiliere în carieră (care poate fi parte componentă a consilierii psihopedagogice), între serviciile de consiliere și piața muncii, precum și integrarea procesului la nivel comunitar.

În Republica Moldova, Legea-cadru a învățământului, în articolul 24 cu privire la serviciul de consiliere psihopedagogică, prevede următoarele: În sistemul de învățământ de stat funcționează servicii de consiliere psihopedagogică și orientare școlară și profesională care funcționează în baza unui regulament aprobat de către Ministerul Educației. Însă, nu există funcția de consilier psihopedagog. Astfel, activitățile de consiliere psihopedagogică în instituțiile preuniversitare sunt realizate în parte de către profesorul diriginte și de către psihologul din instituția respectivă. Activitățile specifice funcției de diriginte sunt prevăzute în curriculumul pentru dirigiență. Scopul educațional al activităților de dirigiență este formarea și dezvoltarea la elevi a capacităților integratoare ale personalității contemporane, definită în contextul valorilor individuale, ale comunității naționale și mondiale.

Actualmente se pune accent pe formarea cadrelor didactice în vederea îmbunătățirii competențelor acestora. În acest sens au fost implementate o serie de strategii în baza experiențelor dobândite și a evaluărilor realizate în ultimii ani. În articolul 30 cu privire la formarea personalului didactic, din Legea-cadru a învățământului, este stipulat că formarea cadrelor didactice este prioritară și constituie baza dezvoltării învățământului. Formarea inițială a personalului didactic se realizează în instituțiile de învățământ superior, alte instituții abilitate în baza programelor acreditate care cuprind discipline de pregătire teoretică și practică în domeniul respectiv, precum și discipline din modulul psihopedagogic. În învățământul universitar, cursul de consiliere psihopedagogică se regăsește în planurile de învățământ ale Facultății de Psihologie și Științe ale Educației a Universității de Stat din Moldova; Facultății de Pedagogie, domeniul Științe ale Educației, specialitatea Management și consiliere în învățământul primar, a Universității Pedagogice de Stat „I.Creangă”; Departamentului Psihologie și Asistență Socială, domeniul Științe ale Educației, al Universității Libere Internaționale din Moldova.

De asemenea, se insistă asupra formării profesionale a studenților prin activitățile realizate la practică pedagogică. Ele pot fi interpretate ca un set de procese multidimensionale și complexe efectuate pentru proiectarea, organizarea, promovarea și evaluarea practicilor de predare și învățare, precum și pentru dezvoltarea competenței de consiliere psihopedagogică.

Bibliografie:

1. DRAGU, A. (coord.) Repere teoretice și implicații practice în consilierea psihologică și educațională. În: *Volum cu lucrările conferinței de nivel național cu participare internațională*. Constanța: NewLine, 2010. 471 p.
2. DUMITRU, I.A.I. *Consiliere psihopedagogică. Baze teoretice și sugestii practice*. Iași: Polirom, 2008. 332 p.
3. PEREZ, E. *Educacion y supervision. Los nuevos tendencias*. Havana, Cuba: Pedagogy, 1995.
4. OLIVÉ, A.M. (coord.) *El libro La asesoría a las escuelas. Reflexiones para la mejora educativa y la formación continua de los maestros*. Dirección General de Formación Continua de Maestros. México: Secretaría de Educación Pública, 2006, 134 p.
5. POTOLEA, D. ș.a. *Pregătirea psihopedagogică*. Iași: Polirom, 2008. 542 p.
6. TOMȘA, Gh. *Consilierea și orientarea în școală*. București: Casa de Editură „Viața Românească”, 1999. 255 p.
7. Dr. NEIL J. SALKIND. *Encyclopedia of Educational Psychology*. Vol. 1&2, SUA: Sage Publications, 2008. 1022 p.

Prezentat la 24.02.2014